

EKONOMİ POLİTİK

Erinç Yeldan, 23 Ekim 2019

Küresel Ekonominin Güncel Açmazları

Küresel ekonomide reel üretim, yatırım ve ticaret faaliyetleri çok durgun; buna karşılık finans piyasalarında aktivite aşırı canlı. Küresel ekonominin günümüzdeki en temel açmazı bu noktada düğümlenmiş durumda gözüküyor.

Reel üretimin durgunluğu, geçen haftaki yazımızda da vurguladığımız üzere, nihai olarak üretkenlik kazanımlarındaki gerilemeden; bu ise esas olarak sabit sermaye yatırım talebinin geriliyor olmasından kaynaklanmakta. Yatırım talebindeki gerileme de kar oranlarının düşmesi ile açıklanabilmekte. Küresel kapitalizm bu fasit daireyi kırabilmek için 1980'lerden bu yana finansal aktivitenin canlı tutulmasına ve “borçlanma – kredi genişlemesi” sarmalının sürdürülmesine bel bağlamaktaydı. 2008/2009 krizleri ve 2009-sonrasının büyük durgunluğu bu çabanın ürünü olageldi.

2008 Eylül’ünde Lehman Brothers adlı finansal kuruluşun iflası ile tetiklenen küresel krizi aşmak için ABD Federal Reserve sisteminin çıkış reçetesi *Miktar Kolaylaştırması* (QE) diye adlandırılan üç aşamalı parasal genişlemeye dayandırılmış idi. Birincisi 2009 Mart’ında; ikincisi 2010 Kasım’ında; üçüncüsü ise 2012 Eylül’ünde uygulanan söz konusu QE operasyonları sonucunda, Amerikan Merkez Bankası’nın (FED’in) varlık bilançosu 500 milyar dolardan, 4.5 trilyon dolara sıçramış; gezegenimizi ucuz ve bol dolar likiditesi kaplamış idi. Bu genişleme sonucunda faizler hızla geriledi; kredi maliyetleri düştü ve 2019’a değin, geçici bir süre ile, krizin etkileri “durgunluk” derecesinde tutulabildi.

Ancak, dünya finansal sisteminin bu süreçte giderek daha düşük faizler ve gerileyen getiri oranları ile çalışma zorunda kalması sonucu, artık giderek daha riskli alanlara doğru yönelmesi tehlikesinin ortaya çıktığı görüldü. Örneğin IMF’nin 2019 Ekim tarihli *Küresel Finansal İstikrar Raporu*’nda aktarılan veriler, dünyamızda devletler ve şirketler kesimince çıkartılan 15 trilyon dolar değerindeki tahvil ve borçlanma senedinin *negatif getiri* sunmakta olduğunu; ve dolayısıyla bu tür finansal yatırımlardan kar bekleyen şirketlerin ciddi anlamda gelir kaybına uğradığını belgeliyor.

IMF’nin Finansal İstikrar Raporu buna ek olarak, *zombi diye adlandırılan*, yani “borç faizi ödemeleri, gelirlerini aşan şirketlerin” borçlarının 19 trilyon dolara ulaştığını; bu tutarın ise ABD, Avrupa Birliği ve Çin’deki şirketler kesimi borçlarının yüzde 40’ına tekabül ettiğini belirtiyor.

Kapitalizmin hegemonik merkezlerinde bunlar yaşanırken, ucuz kredi ve döviz bolluğunu fırsat bilerek borçlanma yarışına giren *gelişmekte olan piyasa ekonomilerinde* borç yükümlülüklerinin hızla tırmandığını gözlemekteyiz. Söz konusu ülkelerde 2008 krizi öncesinde ihracat gelirlerine oran olarak yüzde 100 civarında olan dış borç stokunun, günümüzde yüzde 160 düzeyine yükselmiş olduğunu IMF’nin söz konusu raporundan izleyebiliyoruz.

Kısaca özetlemek gerekirse, küresel kapitalizm gelir yaratamıyor; ne ücret, ne de karlılık anlamında... Finansal rant oyunlarına dayalı kar arayışı yeni riskler ve kırılganlıklar yaratmaya devam ediyor. Dolayısıyla, reel üretimde ivmelenmeyi ve bunu sağlayacak teknolojik ve kurumsal atılımı gerçekleştiremediği sürece küresel kapitalizmin bu durgunluk ve kırılganlık kıskaçından çıkması mümkün gözüküyor.

Kapitalist (serbest) piyasa sisteminin tarihsel olarak buna karşı çözümü ise yükselen ırkçılık, artan savaş ve şiddet tehdidi olarak biçimlenmekte.